

محمد مهدی اسماعیلی

عضو هیات علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران:

تحول ذیل عقلانیت قابل جمع بندی است

ن باید به بهانه تحول کل نظام سیاسی را مستحیل کرد

فرهیختگان رهبر معظم انقلاب در سخنرانی روز ۱۴ خرداد خود به «تحول خواهی» به عنوان وجهی از تئوری وسیره سیاسی امام خمینی (ره) اشاره کردند و با وصل کردن آن به وضعیت امروز کشور استنتاجی کارکردی درباره اداره کشور و کنش های سیاسی و اجتماعی ذیل آن داشتند. در این باره البته پیش از این حرف هایی از جانب فعالان سیاسی و اجتماعی و استادان دانشگاه بیان شده بود، اما شاید هیچ کدام با جامعیت و چارچوبی که رهبر انقلاب روز ۱۴ خرداد بیان کردند قابل جمع بندی نبوده و البته امروز این فرصت ایجاد شده تا این موضوع با دقت بیشتری طرح و مورد بررسی قرار گیرد. از این رو با محمد مهدی اسماعیلی، استاد دانشگاه و عضو هیات علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران به گفت و گو نشستیم و ابعاد مختلف این موضوع را بررسی کردیم. مشروح این گفت و گو در ادامه از نظر می گذرد.

تحول از زمان صدور بیانیه گام دوم به صورت ویژه وارد ادبیات سیاسی کشور شد
به نظر من تحول یکی از کلیدواژه هایی است که رهبر انقلاب از زمان صدور بیانیه گام دوم به صورت ویژه وارد ادبیات سیاسی جمهوری اسلامی کردند. شما مفهوم تحول را به صورت شفاف در بیانیه گام دوم می بینید. در آنجا رهبری وقتی می خواهند به مصادیق اشاره کنند، تحول را در موضوع عدالت مطرح می کنند و می گویند در موضوع عدالت هنوز تا نقطه آرمانی فاصله داریم. این در حالی است که از یک سال قبل این را به تدریج در بحث های خود آورده بودند. در همین بیانات ۱۴ خرداد رهبر انقلاب به این مساله اشاره کردند.

در حکم انتصاب رئیس قوه قضائیه که یک ماه بعد از بیانیه گام دوم بود باز ایشان بر مساله تحول تاکید کردند. گو اینکه رهبر انقلاب با آن مقدمه ای که در بیانیه گام دوم آوردند و گفتند از آرمان ها دست بر نمی داریم، ولی مرتب در پی رفع نواقص هستیم و نواقص را می پذیریم فصل جدیدی را در کشور باز کرده باشند.

عبارت «نواقص را می پذیریم» یعنی با یک عقلانیتی که هست دچار جمود و عدم انعطاف نیستیم. این نکته کلیدی است و فکری می کنم فهم تحول اقتضات خود را در حکمرانی جمهوری اسلامی ایران به تدریج نشان بدهد، تحولی که در قوه قضائیه نسبتا ایجاد شده، ان شاء الله در مجلس با شکل گیری مجلس جدید اتفاق خواهد افتد و ان شاء الله سال آینده در تشکیل دولت جوان حزب الهی و انقلابی این تحول در بدنه حاکمیت جمهوری اسلامی به نفع و جهت ارتقای آرمان های انقلاب و دسترسی به حکومت اسلامی انجام خواهد شد.

یکی از بخش های تحول مربوط به ساختار حاکمیتی است

این توضیح یعنی واقع گرای، مقدمه تحول است؟

رهبر انقلاب قبلا نگاه درست به دوگانه واقع گرایی-آرمان گرایی را تفسیر کرده اند، و عبارت «آرمان گرایی واقع بینانه» را توضیح داده اند، یعنی این دوگانه را قبلا به همین نحو حل کرده اند. برخی می گویند این موضع یک پارادوکسی است و با هم جور

سیاست

پیشرفت را با نوعی از ادبیات ساده سازی می کنند و گمان می برند با چند تصمیم و اقدام کوچک تحول و تغییر شدنی است. این آفت مقابل توضیح یادشده شما نیست؟

ما یک نقدی به فضای فکری کشور داریم و می گوئیم که فضای فکری «مهندسی زده» است. از ابتدای انقلاب هم در موضوعاتی این مشکل را داشته ایم. در این خصوص رهبری عدم توسعه علوم انسانی را یکی از مشکلات اساسی کشور می دانند.

شاهدیم که در بسیاری از مواقع در خصوص بسیاری از مسائل عمده کشور یک نوع تقلیل گرایی رخ می دهد، همان اشکالی که رئیس دولت های نهم و دهم مرتکب شد. «تقلیل گرایی» مسائل به مباحث خیلی پیش پا افتاده در حالی است که حل مشکلات جامعه و مصداقا مسائل مربوط به عدالت، نیازمند کنشگری همراه با سعه صدر و عقلانیت است.

این تحول هم از همان مقبولات است و باید دقت کنیم که چنین کاری باید با یک نظام فکری روشن مبتنی بر فهم دقیق، و پرهیز از یک نوع ساده سازی مساله باشد. اینها بحث های مهم ما است.

در ماجرای دولت جوان حزب الهی احتمالا داشتن نگرش تحول خواهانه مبتنی بر عقلانیت و یک مبانی فکری درست جزء بخشی از نظر و ایده رهبری برای اداره کشور از ۱۴۰۰ به بعد است. درست است؟

از ۱۴۰۰ ما بعد آغاز قرن یازدهم شمسی است و نقاط عطف ما با این اعداد شکل می گیرد. من فکر می کنم مهم ترین انگاره هایی که رهبری از مفهوم دولت جوان انقلابی در نظر دارند انگیزه، نشاط و تحول خواهی است. رهبری این را بارها در دو سه سال اخیر رمزگشایی کرده اند البته نباید خیلی روی مصادیق سوق دهیم. مهم این انگاره هایی است که در آن شکل می گیرد. یک جوان پرانگیزه و پرنشاط دنبال ایجاد حرکت های پرشتاب است، دنبال پیدا کردن راه های میانه است که بتواند زودتر به اهداف برسد؛ از این رو تحول خواه است. از طرفی چارچوب آرمانی نظام همین هایی است که وجود دارد و مطرح می شود. یک دولت با انرژی و قوی، با سرعت بیشتر می تواند تحقق آرمان ها را به نتیجه برساند منتها باید با همان مبانی نظری قوی تحول خواهی را دنبال کند برای همین هم رهبری فرمودند دولت جوان و حزب الهی.

به یکباره دستاوردهای انقلاب را به بعضی از ضعف ها تقلیل دهد

ناید به بهانه تحول کل نظام سیاسی را مستحیل در فضای آرمانی خود کنند. در توضیح عدالت خواهی، باز رهبری همین دغدغه را داشته و بارها مطرح کرده اند. من معتقدم بعضی از مشکلات امروز کشور مربوط به همین جریانات است و از همین موضوع ناشی می شود. نگاه کارکردگرایی محض می تواند به یکباره آرمان های بزرگی همانند اصل انقلاب و نظام اسلامی و دستاوردهای بزرگ آن را نادیده گرفته و آن را کاملا به ضعف های موجود تقلیل دهد.

مطالبه گری افراطی سرنوشت شوری را به دنبال خواهد داشت/ تحول خواهی باید در چارچوب نظام جمهوری اسلامی باشد
با این توضیح یعنی ابتدا باید در نظر تحول ایجاد شود و بعد در کار کرد؟

کسانی که می خواهند وارد این عرصه شوند ممکن است مساله تحول را به مطالبه گری افراطی در بحث تغییرات در ساختار، یا تغییرات در عملیات های اجرایی کشور گسترش دهند که حتی ممکن است آنقدر فشار ذیل آن ایجاد شود که حتی سیستم آسیب ببیند. می توانم بگویم ما همیشه این مشکل را داشته ایم. در نظام شوری سابق وقتی رهبر شوری بحث اصلاحات را مطرح کرد آنقدر فشار در فضا زیاد شد که به فروپاشی و تجزیه انجامید. آقا همیشه در بحث های اصلاح طلبی، در بحث های عدالت خواهی، در بحث های تحول خواهی و در دیگر مفاهیمی که با آن روبه رو می شویم این تلاش را دارند که از همه تجربیات مهم گذشته نظام های سیاسی، چه داخل و چه خارج کشور، بهره برداری کنند تا نکند که یک باره در بحث تحول خواهی به استحاله برسیم. این همان جایی است که نیاز به مبانی فکری دقیق دارد. این باید تبیین شود و دقیق بیان شود تا در چارچوب نظام جمهوری اسلامی این تحول خواهی صورت گیرد، نه خارج از آن باشد. نه عقب تر و نه جلوتر باشد.

تقلیل گرایی و ساده سازی آفت اداره کشور در دولت های نهم و دهم بود

برخی از جریانات در کشور این ماجرای تحول و تغییر و

در نمی آید اما رهبری نشان دادند با این قرائت می توان هم واقع بین بود و هم در عین حال مسیر آرمان گرایی را طی کرد. امروز بعضا نا کارآمدی هایی در برخی بخش ها وجود دارد که ملموس و رهبری با واقع بینی توضیح می دهند که حاکمیت این ایرادات را می بیند و به آنها توجه دارد. این نا کارآمدی ها اتفاقاتی است که در حوزه مدیریت آمایشی کشور خود را نشان می دهد، مسائلی که خود را در بروز ناهنجاری ها و آسیب های اجتماعی نشان می دهد و لذا تعابیر یادشده به معنای پذیرش واقعیت است. «آرمان گرایی واقع بینانه» و «تحول» تلاش برای این است که با حفظ نظام آرمانی، واقعیات موجود را به نفع جریان انقلابی تغییر دهیم، چون اگر تغییر پیدا نکند دچار مشکلات عدیده ای خواهیم شد. در این مسیر یکی از بخش های تحول، مربوط به ساختار حاکمیتی است که باید متناسب با این اقتضات پوست بیندازد و بتواند مسیر تحول را پیش بگیرد.

حرکت بی محابا به سمت تحول منجر به استحاله خواهد شد/ نباید به بهانه تحول کل نظام سیاسی را مستحیل کرد

ماجرای مبانی فکری و تئوریک که رهبری در مواجهه با عدالت خواهی مطرح کردند قاعدتا شامل تحول هم خواهد شد.

رهبری بیان کردند که اوایل انقلاب عده ای این بحث ها را علیه فسیل پهلوی مطرح کردند و بعدا خود دچار آن آفت شدند، چون مبانی فکری نداشتند. دقیقا از همین نقطه نظام جمهوری اسلامی توسط افرادی که دغدغه هایی دارند که دغدغه های درستی است، اما دچار آن قوام فکری و نظام فکری متناسب نیستند می تواند آسیب ببیند و دچار نوعی التقاط شود.

دقت کنید اگر کمی بی محابا به سمت تحول برویم، خروجی آن استحاله خواهد بود و این نقطه ای است که در واقع فاصله روشنی با مضمون انقلاب اسلامی پیدا می کند. رهبر انقلاب اشاره کردند که تحول باید دارای نظام فکری روشنی باشد تا دچار التقاط نشویم لذا این تفاوت را کسانی که وارد این عرصه می شوند باید درک کنند.

نگاه کارکردگرایانه محض به انقلاب می تواند

آمریکادر سرایشیبی کرونا و تظاهرات نیازمند مذاکره با ایران است

ترامپ از ایران بابت آزادی زندانی ها تشکر کرد، درحالی که اگر واقعا ممنون ایران است باید تحریم های ظالمانه و یکطرفه را رفع کند

شود تا ما به شکل شفاف بتوانیم دارو وارد کشور کنیم. زمانی که همچنان تحریم ها برقرار است و ما انتقال مالی و خریدهای ضروری دارویی را نمی توانیم انجام دهیم، تشکر ترامپ بی معناست و او به جای تقدیر از آزادی زندانی ها باید موانع تحریمی را برطرف کند. اما وقتی مدعی است ایران آماده مذاکره است، یعنی فشارهای ما بر ایران آنقدر تاثیرگذار شده که ایران حاضر است این کارها را انجام دهد، لذا بحث زندانی ها بحث دیگری بود.

اما درباره اینکه آیا این ادعاها درباره پالس برای اتمام تحریم ۶۰ روز آینده که آخرین تحریم مانده در برجام است، می شود یا خیر؟ باید گفت طرف آمریکایی از هیچ اقدامی فروگذار نکرده تا فشار حدا کثری بر ایران وارد کند، هرچند نتیجه ای نگرفته و شرایط نیز به او

اجازه نداده است، مانند پنج کشتی که بنزین ارسالی را از ایران به ونزولا بردند. اما اگر شرایط غیر از این بود و آمریکا در وضعیتی جز این وضعیت کروناوی و تظاهرات داخلی و نزدیکی انتخابات به سر می برد، حتما با کشتی ها مقابله می کرد و اجازه نمی داد این کشتی ها به سمت ونزولا برود. بنابراین در حال حاضر نیز شاهدیم که آمریکا در شرایطی نیست که اقدامی علیه ایران کند و جمهوری اسلامی نیز با هوشیاری و تیزهوشی لازم توانست در زمان دقیق و به موقع این کشتی ها را روانه ونزولا کرده و تحریم های آمریکا را

به اعتقاد من چنین نیست که این امتیاز پایدار باشد، زیرا ترامپ تلاش بسیاری می کند تا هر طور شده خود را از وضعیت فعلی نجات دهد، از این رو امتیازاتی که می دهد صرفا برای پیروزی در انتخابات خواهد بود، اما ماهیت و روحیات او در این اتفاق تغییر نخواهد کرد و او هرگاه شرایط مستحکم تری پیدا کند به خوبی استکباری و متکبرانه خود بازمی گردد.

رمزگشایی از پیام تشکر ترامپ از ایران در تبادل زندانیان

یک مساله بسیار مهم توجه به سیاست های آمریکا است؛ وقتی ترامپ نسبت به مردم کشورش رحم نمی کند و نسبت به شهروندان زنگین پوست آمریکا چنین ظلمی روا داشته و از سوی دیگر با مهاجران نیز رفتاری ظالمانه دارد و از تعهدات بین المللی از جمله سازمان بهداشت جهانی خارج شده، مشخص است هیچ امری برای او اهمیت ندارد و او فقط می خواهد از سفیدپوست ها حمایت های لازم انتخاباتی را بگیرد تا رای خود را داشته باشد.

البته رای ترامپ در دست لابی صهیونیستی است و او سعی دارد بیشتر خود را با آنها هماهنگ کند تا اینکه بخواد از استراتژی و سیاستی معقول و منظم تبعیت کند. بنابراین او لحظه ای تصمیم می گیرد، لحظه ای دیگر کارهای خود را پیش می برد و در واقع آنچه به

یادداشت شفاهی

سید جلال ساداتیان
<div>سقیر اسبق ایران در انگلیس</div>

سید جلال ساداتیان، سفیر اسبق ایران در انگلیس در یادداشت شفاهی برای «فرهیختگان» درباره «تبادل زندانیان ایران و آمریکا و ادعای ترامپ مبنی بر اینکه می توانیم با ایران توافق کنیم» نوشت: «ضرب المثلی داریم که می گوید روی اسب بازنده شربندی نکنید، قاعدتا جمهوری اسلامی نیز روی ادعاهای ترامپ که در سرایشیبی سقوط قرار داد، حساب باز نخواهد کرد. زمانی که ترامپ باید کاری می کرد، نکرد و ما هیچ گاه اقدامی مثبت اندیشانه از او شاهد نبودیم. این ادعای رئیس جمهور آمریکا درباره ایران درحالی است که او هر روز بیشتر با شکست مواجه می شود و در اقداماتی که انجام می دهد در صداد است فشار حدا کثری را بر ایران افزایش دهد تا کشورمان را تسلیم مذاکره کند. ترامپ به امید اینکه اروپا نیز با او همراهی کند از برجام خارج شد تا به زعم خود ایران را به میز مذاکره بکشاند، اما این اتفاق نیفتاد و سایر کشورها در برجام باقی ماندند. البته در مقابل ایران امیدداشت اروپا به تعهدات خود عمل کند که چنین اتفاقی نیز رخ نداد و ایران در اقدام متقابل ناچار شد مرحله به مرحله تعهدات خود را کاهش دهد. در آن شرایط ترامپ امیدوار بود بتواند مکانیسم ماشه را علیه کشورمان فعال کند، ضمن اینکه او به صورت همزمان حلقه تحریم را علیه ایران تنگتر کرده و آن را گسترش می داد و در عین حال سعی داشت فشار بیشتری را به ایران وارد کند. در چنین شرایطی ایران به مقاومت خود ادامه داد و بهیچ عنوان در شرایط

بشکند. این امر باعث شد در دنیا جا بیفتد که ایران اهمیتی به تحریم های آمریکا نداده است.

از سوی دیگر ایران نشان داد در اعمال تحریم ها آمریکا تنهاست، اما آمریکا نیز بررسی خواهد کرد که کدام نهادها را می تواند دوباره تحریم کند تا از حرف خود کوتاه نیامده باشد و بگوید ایران را تحت فشار قرار دادیم، البته چنانچه ایران چند ماه آینده را نیز تحمل کند، اوضاع متفاوت خواهد بود.

با وضعیت فعلی ترامپ در جامعه آمریکا او به کاخ سفید راه پیدا نخواهد کرد

اگر با وضعیت فعلی ترامپ در جامعه آمریکای گیری شود، حتما او به کاخ سفید راه پیدا نخواهد کرد، اما در عین حال معتقدم بعید است در ۳-۴ ماهه پیش رو اتفاق ویژه ای بیفتد که رای او را بالا بکشاند، ولی بالاخره باید ببینیم تصمیمات او چه تاثیری بر آرا و افکار عمومی مردم خواهد داشت.

با تحلیل وضعیت کنونی می توان مشاهده کرد ترامپ قافیه را باخته و در نتیجه به نظر نمی رسد مناسب باشد

در همین وضعیت ما نیز پالس مثبت دهیم. به نظر بنده همین مقدار که این تبادل انجام شد و او هم تشکر کرد کافی است، چراکه خوب است به بعد مثبت تشکر او و نیازمندی اش به این تشکر و توثیت توجه کنیم، درحالی که او قصد دارد جنبه منفی کار را بگوید و مدعی شود ایران تحت فشار مذاکره را قبول کرده است.

در شرایط فعلی ترامپ سعی دارد با انجام تبادل زندانیان مدعی نیازمندی ایران به مذاکره شود و بهره برداری تبلیغاتی برای خود داشته باشد.